

Uusia tuulia vaihtoehdottomuuden aikoina

“Kun historia lukitaan, ajattelu lukitaan”, totesi venäläinen kirjailija Andrei Kolesnikov Yleisradiolle antamassaan haastattelussa 10. helmikuuta 2026. Kolesnikov on tunnettu Vladimir Putinin järjestelmän kriitikko. Hänen mukaansa historia on Putinin tärkein ase, sillä historiallisia narratiiveja hallitsemalla Ukrainan sota on voitu esittää välttämättömänä jatkona toiselle maailmansodalle.¹ Vaihtoehtoja ei ole.

Historiakuvan kaventuminen johtaa poliittisen ajattelun kaventumiseen. Historiakuvan laajeneminen – menneisyyden moninaisuuden ymmärtäminen – puolestaan avartaa yhteiskunnallista mielikuvitusta, auttaa vastustamaan vaihtoehdottomuuden politiikkaa ja mahdollistaa toisenlaisten tulevaisuuksien kuvittelun.² Suomessa voimmekin löytää rohkaisua siitä, että meillä on avoin, kriittinen ja dialogia arvostava historiantutkijoiden yhteisö. Historiassa piilee valtavasti mahdollisuuksia, mutta ymmärretäänkö tätä todella?

Kolesnikovin huomio toi mutkan kautta mieleen kansallisarkiston leikkaus- ja uudistuspolitiikan. Meillä Suomessa historiantutkimuksella on korkeat eettiset standardit. Historiantutkimusta ei myöskään käytetä oikeuttamaan väkivaltaa. Mutta yleisemmällä tasolla huomio pätee kaikkialla, missä historiaa kirjoitetaan. Kansallisarkiston valitsema suunta – toimipisteiden sulkeminen, aineistojen käytön huomattava rajoittaminen – uhkaa rapauttaa suomalaisen historiantutkimuksen sellaisena kuin olemme sen tunteneet.

Kansallisarkiston leikkaus- ja uudistuspolitiikan monista ongelmista on viime aikoina kirjoitettu paljon ja eri näkökulmista. Suosittelen lukea tutustumaan esimerkiksi Turun yliopiston Suomen historian tutkijoiden [blogiteksteihin](#) sekä Suomen Historiallisen Seuran ja [professorikunnan](#) kannanottoihin. Tutkijoiden yhteinen näkemys on, että uudistukset ovat toteutuessaan uhka tutkimuksen vapaudelle, tutkimuksen laadulle, historian opetukselle ja suomalaisen kulttuuriperinnön säilymiselle. Pelissä on myös alueiden välinen tasa-arvo ja kansalaisten pääsy tiedon äärelle.

Sotahistoriaan perehtynyt valtiotieteiden tutkija Otto Aura kiinnittää [erino-](#)[maisessa tiivistyksessään](#) huomiota kansallisarkiston vaihtoehdottomuusretoriikkaan, joka pelkistyy valtiontalouden säästöpainaisiin ja kansallisarkiston

perusrahoituksen pienenemiseen.³ Lyhyen tähtäimen säästöpolitiikan nimissä tuhoataan pitkään rakennettuja kulttuuriperintöinstituutioita.

Kansallisarkiston linjaan sisältyy monia absurdeja piirteitä. Yksi niistä liittyy tietoturvaan. Tällä hetkellä henkilötietoja sisältäviä aineistoja – esimerkiksi kirjeitä – ei viimeisen sadan vuoden ajalta ole mahdollista lukea kuin arkistosalissa. Salit eivät kuitenkaan juurikaan ole avoinna, minkä vuoksi lähihistorian tutkimus on vaikeutunut ratkaisevasti.

Toinen absurdi seikka liittyy arkistossa omaksuttuun digitointilinjaan, joka ei tunnista historiantutkimuksen käytäntöjä. Historioitsija ja toimituskuntamme jäsen Pia Koivunen kuvaa tilannetta Tieteentekijöiden liiton verkkosivuilla julkaistussa [blogitekstissään](#). Siinä missä aiemmin oli mahdollista käydä kymmeniä kansiota lävitse muutamassa päivässä, digitaalisen toimitamisen ”palvelulupaus” – yksi mappi ilmaiseksi kahdessa viikossa – onnistuu tarjoamaan saman määrän kansioita kahdessa vuodessa.

Historioitsijat tietävät hyvin, että tutkiessa joutuu usein käymään kymmeniä mappeja lävitse ennen kuin edes tietää, mitä etsii. Onkin selvää, että arkistolinjauksista päättäneillä ei ole ollut todellisuuteen perustuvaa käsitystä historiantutkimuksen käytännöistä. Tätä voidaan pitää suurena epäonnistumisena.

Moni historiantutkijoista onkin ennennäkemättömällä tavalla nousut vastustamaan toimipisteiden sulkemista. Ensimmäisen julkisen mielenilmauksen näimme 16. huhtikuuta Turussa, jossa puheita pitivät muun muassa professorit Kirsi Vainio-Korhonen ja Georg Haggren. Kuten arkeologi Haggren summasi, ”[V]anhaan itäblokkiin kuului, että arkistot ovat kiinni. Länsimaiseen liberaaliin yhteiskuntaan kuuluvat arkistot ovat auki”.⁴

Käsillä olevassa *Lähihistorian* numerossa Ainur Elmgren hyödyntää artikkelissaan mikrohistoriallista metodia. Elmgrenin moninainen arkistoaineisto koostuu Etsivän Keskuspoliisin (EK) ja Sisäministeriön dokumenteista, kuten kuulustelupöytäkirjojen tiivistelmistä, etsivien raporteista sekä anomuskirjelmistä, valituksista ja todistajanlausunnoista.

Elmgren korostaa myös valokuvan roolia mikrohistorian yhtenä ”johtolankana”. Sopii kysyä, miten pelkästään digitoitu ja ”puhdistettu” lähdeaineisto – siis tutkimus ilman minkäänlaista kosketusta paperisiin aineistoihin – edes sopii johtolankamettiin, jossa tärkeäksi voivat muodostua aineiston fyysisyyteenkin liittyvät tekijät, paperin laatu ja aineiston kokonaisvaltainen affektiivisuus?

Arkistolaitos onkin vaikuttamassa syvällisesti historiantutkimuksen käytäntöihin. Se on pakottamassa paradigman muutosta, jonka seurauksena tutkija ei voisi enää kaikessa rauhassa istua arkistossa tutkimassa. Taustalla vaikuttanee käsitys, jonka mukaan arkistosta vain poimitaan ”dataa” ja tutkimus tapahtuu jossain muualla. Todellisuudessa kaikki historiantutkijat tietävät, että olennainen osa koko prosessista tapahtuu arkistossa.⁵ Joku kutsuu tätä hermeneuttiseksi kehäksi, joku joksikin muuksi.

Merkittävä osuus historiantutkijan luovasta työstä on siis arkistossa tapahtuvaa tulkintaa, aineistojen yhdistelyä ja päättelyä. Tämä ei tarkoita sitä, että aineistojen lukeminen digitoituna näytöltä olisi lähtökohtaisesti huono asia – päinvastoin: kansallisarkistossa jo tehty korkeatasoinen digitointityö on osoittanut, että monissa tapauksissa digitointi voi tehdä aineistoista helpommin saavutettavia. Myös historiantutkijoita palveleva ja julkisuusperiaatetta toteuttava arkisto kuitenkin mahdollistaisi digitoitujen aineistojen käytön ohella myös paperidokumenttien tutkimisen. Molempia tarvitaan.

”Joskus itse paperi kertoo tutkijalle enemmän kuin sille kirjoitettu teksti”, totesi kansallisarkiston sektorijohtaja ja paperikonservoinnin asiantuntija István Kecskeméti Yleisradion haastattelussa vuonna 2017. Noihin aikoihin juhliittiin Suomen arkistolaitoksen 200-vuotista taivalta. Yksi juhlimisen aiheista oli, että vuonna 1816 Suomea koskevat asiapaperit siirrettiin viimein Tukholmasta vuoden 1809 rauhansopimuksen nojalla Suomeen.

Tarvitsemme kipeästi kansallista arkistopolitiikkaa, joka turvaa yhteisen kulttuuriperintömme säilymisen ja tunnustaa historiantutkimuksen arvon osana demokraattista yhteiskuntaa.

Mutta ei unohdeta akateemisen elämän iloja eli historialehden julkaisemisesta koituvia onnistumisen elämyksiä. Tässä *Lähihistorian* numerossa julkaisemme edellä mainitun Elmgrenin artikkelin ohella kaksi muuta tutkimusartikkelia ja yhden esseen. Maria Syväniemi kirjoittaa artikkelissaan huutolaislapsiksi kutsuttujen köyhien sijoituslasten arjesta sekä heidän kokemustensa ylisukupolvisista vaikutuksista. Myös Syväniemen tutkimuksessa valokuvilla on tärkeä rooli.

Sami Koskelainen tutkii urheiluhistoriallisessa artikkelissaan suomalaisen miesten jalkapallon 1990-luvun seurafluusioita. Koskelainen osoittaa, että fuusiot esitettiin usein välttämättöminä, mutta usein kävi niin, että fuusioseurojen oli vaikea voittaa vanhoihin seuroihin tunteella suhtautunut fanikunta puolelleen. Vähäinen yleisönsuosio sekä heikko urheilullinen ja taloudellinen menestys kyseenalaisti fuusioiden perustelut.

Jussi Lahtinen syventyy esseessään Maria Petterssonin poliitikkoelämäkertaan *Anna Kontula – leipää ja ruusuja*. Petterssonin kunnianhimoisena tavoitteena on ollut kirjoittaa elämäkerta, ”jollaista ei elävästä politiikosta ole koskaan vielä kirjoitettu”. Lahtinen tarkastelee kirjaa tätä tavoitetta vasten.

Lehdellemme vuosi 2026 tuo mukanaan uusia tuulia. Neljän uuden toimittajan myötä toimintamme laajentuu ja kehittyy. Suurempi toimituskunta mahdollistaa tehokkaamman työnjaon ja auttaa meitä kehittämään toimitusprosessia sekä markkinoimaan julkaisujamme entistä paremmin. Lehtemme alkaa ilmestyä kolmesti vuodessa.

Tässä numerossa aloitamme myös uuden tekstityypin julkaisemisen. Vuonna 2025 suomalaisten historialehtien toimittajat kokoontuivat keskustelemaan tieteellisistä kirja-arvioista Tiedekustantajien liiton myöntämän apurahan turvin. Toimittajat olivat yksimielisiä paitsi kirja-arvioiden suuresta merkityksestä tieteellisen keskustelun kannalta myös tarpeesta kehittää kirja-arviokulttuuria ja hyvin toimivia julkaisualustoja.

Tiedekirjoista käytävä julkinen keskustelu on tärkeä ja kiehtova akateemisen elämän muoto. Tarjoamalla korkeatasoisen julkaisukanavan *Lähihistoria* haluaa vaalia kirja-arvioiden kirjoittamisen taitoa, nostaa kirja-arvioiden akateemista statusta ja tarjota tutkijoiden työlle ansaittua näkyvyyttä. Ensimmäiset arvioitavat kirjamme ovat Harri Englundin *Kongosta Sortavalaan* (Anna-Kaisa Ylikotila), Terhi Ainialan ja kumppaneiden toimittama *Tekojen kaupunki* (Iisa Aaltonen) sekä Jukka Korpelan *Länsimaisuuden historia* (Antti Okko).

Toivomme tutkijoiden intoutuvan kehittämään kanssamme tärkeää tieteellisen kirjoittamisen lajityyppiä. Näin voimme julkaista jokaisessa numerossa aina jokusen kirja-arvionkin. Erityisesti heitämme pallon nuorille tutkijoille. Toisten tutkijoiden kirjojen lukeminen ja niistä kirjoittaminen on oiva tapa harjoitella tieteellistä kirjoittamista. Kirjoittamalla kirja-arvion voit myös paaluttaa paikkaasi oman alasi tuntijana. Kenties kirja-arvio on ensimmäinen tieteellinen julkaisusi. Mielenkiintoisen uuden kirjan voit löytää esimerkiksi Agricola-verkon [kirjallisuusseurannan](#) kautta. Ohjeita kirja-arvioiden kirjoittamiseen löydät [verkkosivuiltamme](#).

Tämä pääkirjoitus on enimmäkseen kirjoitettu Uppsalan yliopiston *Carolina*-kirjastossa. Tuntuu rohkaisevalta istua 550 vuotta vanhan yliopiston yli 180 vuotta vanhassa kirjastotalossa ja päästä hetkeksi pois suomalaisen arkistopolitiikan masentavasta hetteiköstä. Kirjaston lähistöllä kohoaa Pohjoismaiden suurin kirkko, jossa vierailija voi esimerkiksi puntaroida Vaasa-suvun men-

neitä suuraikoja tai ihmetellä upeita, eri ajoilta peräisin olevia urkuja. Tästä on hyvä jatkaa kohti *Lähihistorian* seuraavaa numeroa. Se onkin jo lehtemme historian kymmenes.

FT, dosentti Tuomas Laine-Frigren on Lähihistorian päätoimittaja ja Kollegium-tutkija Turun yliopiston Ihmistieteiden tutkijakollegiumissa.

Viitteet

- 1 Ks. myös Okko 2025.
- 2 Esim. Aunesluoma 2022.
- 3 <https://kansallisarkisto.fi/-/kansallisarkisto-panostaa-digitaalisiin-palveluihin-suunnitelmat-toimipaikkamuutoksista-tehdaan-vuoden-2026-aikana>
- 4 <https://yle.fi/a/74-20221036>
- 5 Viimeksi koin arkistotutkimuksen merkityksen omakohtaisesti tutkiessani toisen maailmansodan aikaisia lastensiiroja. Hyödynsin tutkimuksessa Sosiaaliministeriön alaisen lastensiirotkomitean aineistoja, esimerkiksi perheiden viranomaisille lähettämiä kirjeitä. Aineistoja arkistossa selailllessani opin pikkuhiljaa niiden logiikan, jonka kautta ymmärsin entistä enemmän myös siitä, millaisesta ilmiöstä suomalaislasten ulkomaille lähettämässä kaikkinsa oli kysymys. Jos minun olisi täytynyt nykymallin mukaisesti tilata aineistot yksitellen digitaalisesti, lopputulos olisi ollut puutteellinen, jopa virheellinen.

Lähteet

- "Arkisto on kansakunnan muisti". YLE 5.1.2017. <https://yle.fi/aihe/a/20-184283>
Aunesluoma, Juhana. "Oman ajan historiankirjoitus." *Lähihistoria* 1, no. 1 (2022): 67–82.
Okko, Antti. "Venäjä, länsi ja historiapolitiikka Vladimir Putinin voitonpäivän puheissa 2012–2024." *Lähihistoria* 4, no. 2 (2025): 92–126.
"Putinin yksi lause paljasti, miksi hän valitsi sodan." YLE 10.2.2026. <https://yle.fi/a/74-20207861>
"Tutkijat osoittivat mieltään Kansallisarkiston uusia käytäntöjä vastaan Turussa." YLE 16.4.2026. <https://yle.fi/a/74-20221036>